

ADORP

Gezien de veelheid aan informatie omtrent het kerkje te Adorp, leek het mij wenselijk het totaalverhaal op te splitsen in twee gedeelten, namelijk een beschrijving van het kerkgebouw plus toren en een uitwijding over kerkinventaris, kerkgoederen en de omgeving van het kerkje.

Over de ouderdom van het kerkje is niets definitiefs bekend. Ter weerszijden van de huidige westingang kan men "ANNO / 1667" lezen. Het gebouw is echter veel ouder, zoals bleek tijdens een opknappbeurt in 1968, toen verschillende oude sporen tevoorschijn kwamen bij het afbikken van de binnenmuren. Uitgaande van de ouderdom van de parochie zou het gebouw uit de 14de eeuw kunnen stammen. Uit het bovenstaande schetsje, welke is overgenomen van een tekening uit 1643, is te zien hoe het kerkje er voor de verbouwing van 1667 uitzag. Hierop valt vanuit het noorden te zien, dat de kerk was voorzien van een vrijstaande westtoren.

Dit schetsje geeft eveneens aan, dat het kerkje twee topgevels had, waarvan de oostelijke was voorzien van ramen en/of siernissen. Ook had de westtoren een zadeldak en op de twee zichtbare kanten een galmgat.

De verbouwing van 1667 gaf het kerkje een geheel ander uiterlijk, hetgeen enigszins te zien is oponderstaand schetsje, welke een fotografische vergroting is van de afbeelding van de Coenderskaart van ca. 1680.

De kerk is op deze tekening vanuit het zuiden te zien.

Hij is voorzien van ca. vier ramen en heeft enkel een westelijke topgevel. Ook hier een vrijstaande toren op het zuidwesten voorzien van een galmgat en een zadeldak, dat evenals op de tekening van 1643 evenwijdig loopt aan het kerkdak.

De toren is verder voorzien van een forse bekroning en is beduidend hoger als op de tekening van 1643. Of in 1667 de toren hoger gemaakt is, zal zonder archiefstukken niet duidelijk kunnen worden.

Hij werd afgebroken in 1794.

Na de sloop van de oude toren in 1794 verkreeg de kerk het tegenwoordige torentje.

Deze nieuwe toren werd in 1849 vernieuwd. De vernieuwingswerkzaamheden werden verricht door de aannemer Jan J. Elderenkamp, die in totaal ca. f 1456,-- ontving.

In het archief van de kerk bevinden zich de hoofdelijke omslagen, waaruit het geld werd verkregen en het bestek van de werkzaamheden.

Volgens dit bestek werd o.a. de toren versterkt en een nieuw zoldering aangebracht boven het orgel, dat veel te lijden had gehad van wateroverlast.

De toren is onlangs nog gerestaureerd, te weten in 1968 en 1969.

Subsidies werden van rijks- en gemeentewege verkregen. Aannemer van dit werk was de Fa. SIKKENS te ADORP.

Uit een inventarisatie van alle beschijbare gegevens kan men afleiden, welke verbouwingen in 1667 in elk geval hebben plaats gevonden.

Ik noem er een aantal.

De noordelijke en de zuidelijke ingang in de zijkanten van nu werden dicht gemetseld en een nieuwe ingang werd op het westen gemaakt. De sporen van de vroegere ingang werden in 1968 aangetroffen.

De kleine ramen van ca. twee meter hoogte werden in hoogte en breedte uitgebrouwen tot het huidige formaat. Een raam op het westen werd eveneens uitgebrouwen. Een vrij grote nis, waarschijnlijk vroeger van een deur of hek voorzien, om de kostbare benodigdheden van de rooms-katholieken achter te bewaren, werd ook dichtgemetseld.

De oostelijke topgevel werd afgebroken en een schilddakverbinding met het overige oude dak aangebracht. Of het spantwerk van het gehele dak werd vernieuwd, valt te betwijfelen; de konstruktie doet ouder aan.

De westelijke topgevel onderging een verbouwing in ca. 1800.

De bovenste helft werd opnieuw opgemetseld; waarschijnlijk was dit noodzakelijk vanwege de plaatsing van het huidige torentje op het westeinde van het kerkdak. De plaats van overgang tussen twee verschillende steensoorten is aan de binnenkant van de muur nog te zien.

Aan de buitenzijde is de kerk bedekt met een grauwgrijze pleisterlaag.

In deze laag zijn drie grafgedenkstenen ingemetseld, waarvan de oudste uit 1847 dateert. Waarschijnlijk is deze laag voor 1847 en misschien wel voor 1840 aangebracht.

In de boekhouding van de kerkvoogdij, die bewaard is gebleven vanaf 1840, vindt men hierover niets vermeld, zodat bovenstaande bewering vermoedelijk juist is.

In 1855 werden nieuwe gezichten in de ramen gemaakt.

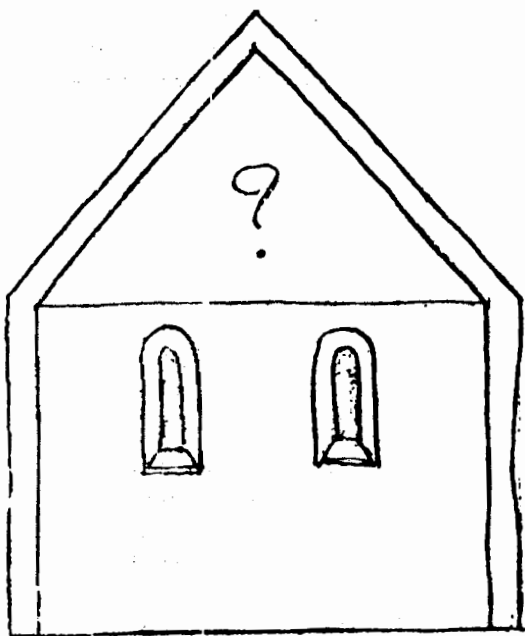
In de notulen van de handelingen der kerkvoogdij van 9 oktober 1854 is er sprake van, dat de gezichten nog in lood gevat en zeer slecht waren. Ijzeren ramen zouden ongeveer f 400,-- moeten kosten.

Men kwam aan het nodige geld door extra hoofdelijke omslagen, de financiële toestand van de kerk was in die tijd namelijk bijzonder matig te noemen

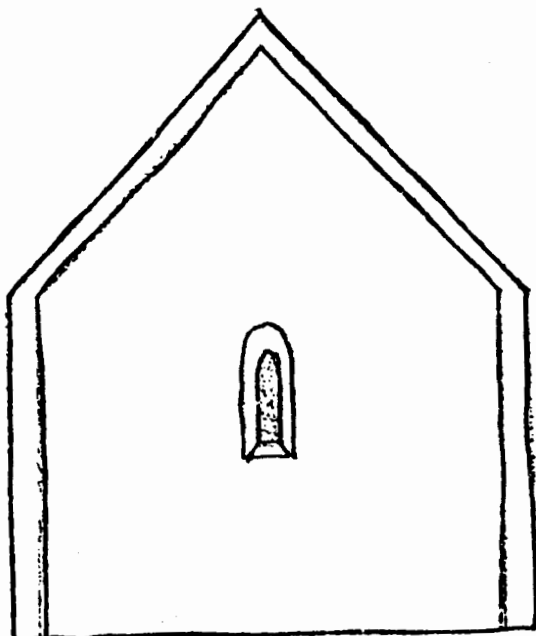
Rond deze tijd werd eveneens de toren opgeknapt en werd een nieuw kerkhof aangelegd. Ook het geld hiervoor werd via hoofdelijke omslagen verkregen. Een bedrag van ca. f 2000,-- ging ermee gemoeid, de offerbereidheid van de kerkelijke gemeente was blijkbaar groot genoeg om dit alles te kunnen realiseren.

In 1831 en in 1849 vonden nog enkele kleine reparaties van onbekende aard aan de kerk plaats.

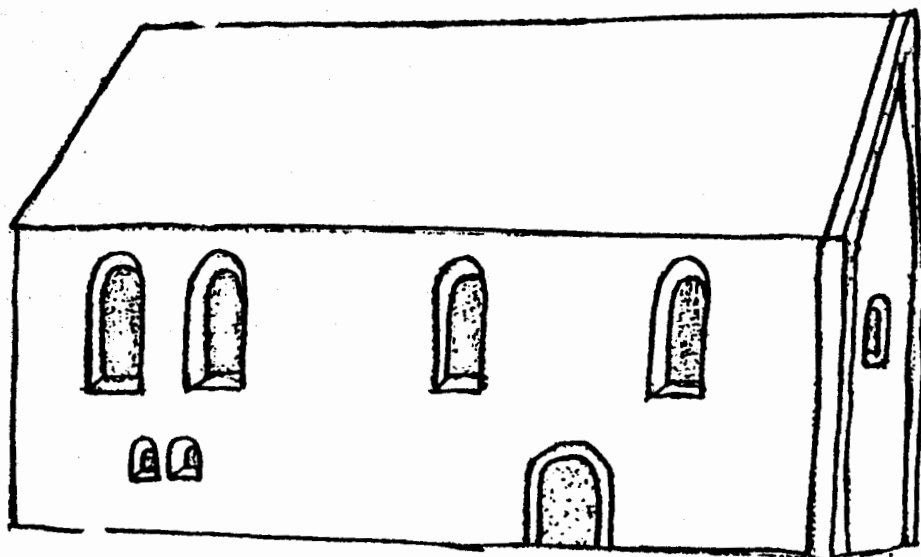
Een gedachte reconstructie van de toestand van de kerk van voor 1667 staat hieronder weergegeven.

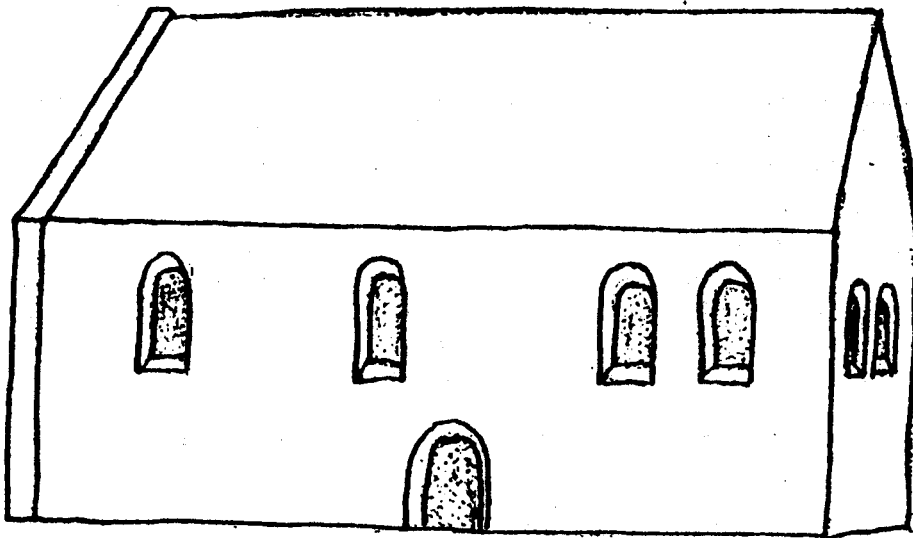
OOSTMUUR KERK TE ADORP

WESTMUUR KERK TE ADORP

NOORDMUUR KERK TE ADORP

ZUIDMUUR KERK TE ADRP

Zoals reeds opgemerkt, werd in 1968 de kerk opgeknapt. Dit geschiedde grotendeels door vrijwilligers. De binnenmuren werden afgebikt, waarna opnieuw de stuclaag werd aangebracht. Het plafond met de zolderbalken werd zachtblauw geschilderd in plaats van de oude bruine kleur.

De toestand van het kerkje, dat op de monumentenlijst staat, is dusdanig slecht, dat een grondige opknappbeurt dringend noodzakelijk is. Het is dan ook gewenst, dat het principebesluit van de kerkelijke gemeente om het kerkje over te dragen aan de Stichting Oude Groninger Kerken zo snel mogelijk verwezenlijkt wordt in de hoop, dat een spoedige restauratie tot stand zal komen.

II.

Grootte van de pastorie-, kosterij- en kerkgoederen:

In ca. 1740 stuurde de kerkeraad een opgave aan Gedeputeerde Staten, waaruit blijkt dat de pastorielanden $115\frac{1}{2}$ gras (1 gras = $\frac{1}{2}$ ha) oppervlakte besloegen, waarbij nog twee heemsteden (boerderijen) hoorden, waarvan de grootte niet genoemd werd.

In 1773 is opnieuw een dergelijke opgave te vinden, waaruit blijkt, dat tot de kerk $5\frac{1}{2}$ gras en vier heemsteden behoorden die beklemd waren en 44 gras vrij land.

Tot de pastorie behoorden $39\frac{1}{2}$ gras beklemd land en twee bekleemde heemsteden en 87 gras vrij land.

Tot de kosterij behoorden 30 gras land en vier heemsteden.

Het totaal was sinds 1739 dus behoorlijk gegroeid.

Inventaris van het kerkgebouw:

Het meubilair:

Het meubilair in de kerk dateert, wat betreft de banken, de preekstoel, het doophek, het offerblok, de kerkeraadbanken, het koorhek en de avondmaalstafel uit de 17de eeuw.

Het jaar 1667 zal waarschijnlijk ook hier (zie deel I) een inwendige vernieuwing betekend hebben.

Het zeer fraaie offerblok lag tot voor kort op de kerkzolder, maar zal -naar men zegt- gerestaureerd worden en terug geplaatst binnen het doophek van de kerk.

De avondmaalstafel werd door een deskundige (de heer F. Veldman, konservator van de Menkemaborg te Uithuizen) gerestaureerd, terwijl het overige meubilair werd opgeknapt door vrijwilligers.

De avondmaalsbanken dateren nog maar van 1901, toen de kerkeraad besloot een eind te maken aan het staan tijdens het avondmaal.

Het avondmaalszilver bestaande uit 1 schenkan, 1 bord en 2 bekers van verzilverd nikkel, dateert van 1896, toen men de oude tinnen kan en het bord verkocht, terwijl de oude zilveren beker eerst werd opgeborgen, totdat een geschikte gelegenheid tot verkoop zich zou voordoen.

Van het oude avondmaalszilver resteert nog een tinnen kan van het jaar 1856.

De houten vloer dateert van 1905.

Volgens het grafschriftenboek bevinden zich nog enkele grafzerken van de familie Coenders onder deze vloer.

Het orgel:

Het eerste orgel stande, volgens de zogenaamde "Schoolmeestersrapporten van 1828", reeds uit 1815.

Hierin staat vermeld:

"Achter op het orgel staat: 1815 den 19 oktober ingeweid: zijnde de dit de tijd waarin het orgel hier gekomen is. Het orgel zelve wordt slecht onderhouden, het staat ook op eene slechte plaats, want daar het onder de toren bijna geplaatst is, ontvangt het somtijds zoo veel water, dat het in de windlaag nat wordt; beter kon het op het oost-einde geplaatst worden."

Het instrument werd in 1840 gerepareerd door de bekende orgelmaker H.E. Freytach.

Toen ene Marten Eertman het onderhoud van het orgel overnam, deed hij de kerkeraad reeds spoedig het voorstel om het oude orgel door een nieuw te vervangen.

Nadat het geval in de kerkeraad was besproken, werd na enige tijd de offerte van f 700,-- goed gevonden.

Het nieuwe orgel werd in de maand juni 1899 ingewijd.

De lage kosten, waarvan f 400,-- door de diakonie geschonken werd, vinden hun oorsprong in het feit, dat de orgelmaker bijna al het oude pijpwerk van het vorige instrument gebruikte.

Het nieuwe pijpwerk betrok hij van een Duits orgelpijpfabriek.

In 1911 vond reeds een grote reparatie plaats voor f.200,--. terwijl in 1915 de oude Roerfluit 4 vt, werd vervangen door een twijfelachtige Fluit Travers 4 vt.

Klok en uurwerk:

De klok in de toren te ADORP is afkomstig uit de afgebroken kerk van Harssens.

Volgens opschrift op de klok zelf, dateert hij uit 1618, welk feit overeenstemt met een gegeven uit een kerkrekening van Harssens van 1617-1619.

In verband met oude afbeeldingen van de kerktoren, waarin galgengaten zichtbaar zijn, en misschien mede in verband met de ouderdom van het Adorper uurwerk, mag men veronderstellen dat de toren van ADORP wellicht vroeger zelf een eigen klok heeft gehad. Vanwege de mogelijke slechte kwaliteit van de klok, zou deze tegelijk met de sloop der toren in 1794 verkocht kunnen zijn.

De klok, die in 1943, door de Duitse bezetters werd opgevorderd en in circa 1949 uit de toren van de hervormde kerk te Dedemsvaart werd terugverkregen, draagt het volgende opschrift:

"Henric Wegewart D.I. heft mi gegoten vor de van Harssens in Deventer anno 1618".

Het uurwerk op de kerkzolder te Adorp, dat dienst deed tot 1954, dateert van 1636 en is gemaakt door de Groningse uurwerkmaker Thijs Pieters.

Het is niet waarschijnlijk dat ook dit uurwerk afkomstig is van de kerk van Harssens.

Het nieuwe uurwerk van 1954 kostte circa f 3000,--.

De hoge kosten hiervan vinden mede hun oorzaak in het feit, dat ook drie nieuwe wijzerplaten werden aangebracht, want voor die tijd kende de toren slechts een wijzerplaat aan de straatkant op het westen.

Nu ANNO 1979 zal het tijd worden, dat de juiste tijd op dit uurwerk opnieuw valt af te lezen.!

HET KERKHOF:

Het kerkhof bestaat eigenlijk uit twee gedeelten; het oude rondom de kerk en het nieuwe ten zuiden van het oude gelegen en vroeger gescheiden door een sloot en een heg met bomen.

De sloot is momenteel gedempt en de heg en de bomen gekapt.

Het nieuwe kerkhof werd aangelegd in 1853 en 1854 en is grotendeels bekostigd uit extra heffingen van de hoofdelijke omslag.

Het oude kerkhof werd in 1832 blijkbaar al te klein geacht, omdat de kerkvoogd besloot de lijken naast elkaar te begraven.

De mening hierover en de toestemming van de gemeentelieden werd gevraagd.

Door de aanleg van een gemeentelijke algemene begraafplaats te Sauwerd in 1871 kon men te Adorp echter wel blijven volstaan met het oude kerkhof.

Op het nieuwe kerkhof ligt tegenwoordig dan ook nog niemand begraven.

Een eenvoudig lijkenhuisje werd aangebracht in 1878 door H.Kuipers voor f 120,62.

De pastorie:

Een uitspraak in een oud geschrift uit 1580 duidt er op, dat de pastorie in Adorp dit jaar geheel gesloopt is. De waarschijnlijk na die tijd gebouwde pastorie heeft dienst gedaan tot 1928, toen het gebouw werd afgebroken.

Verbouwingen hieraan hadden plaatsgevonden in : 1830
1878
1892
en 1896.

De nieuwe pastorie, onder architect K. Zevenberg te BEDUM in 1929 tot stand gekomen, kostte virca f 13.500,--.
Van de diakonie werd f 2000,-- geleend.

Uit Contactblad
deel I 1978
deel II 1979

Jan Stellema.

